

Leeswijzer evidence summaries logopedische behandeling

Inge Zoutenbier, Lotte Versteegde, Jenta Sluijmers, Ingrid Singer en Ellen Gerrits (2016)¹

In opdracht van de Nederlandse Vereniging voor Logopedie en Foniatrie (NVLF) zijn evidence summaries ontwikkeld. Hierin wordt wetenschappelijke evidentie over de werkzaamheid van de logopedische behandeling samengevat voor logopedist, patiënt, familie en andere professionals. Deze leeswijzer beschrijft de methodologie van de ontwikkeling van de evidence summaries.

In 2015 en 2016 zijn vijf deelstudies verricht naar de effectiviteit van de behandeling van verschillende stoornissen binnen de logopedie: stotteren, spraakproductiestoornissen / spraakontwikkelingsdyspraxie, afasie, specifieke taalontwikkelingsstoornissen en functionele stemstoornissen. Dit heeft geresulteerd in vijf evidence summaries: enkele pagina's waarop de wetenschappelijke evidentie op een eenvoudige manier is samengevat.

Introductie

In opdracht van de NVLF is onderzoek verricht naar de effectiviteit van logopedische behandelingen van diverse stoornissen die voorkomen binnen de logopedie. Het onderzoek is uitgevoerd aan de Hogeschool Utrecht, Kenniscentrum Innovatie van de Zorgverlening, Lectoraat Logopedie: Participatie door Communicatie. Het onderzoek is volbracht onder verantwoordelijkheid van prof. dr. Ellen Gerrits (lector logopedie, hoogleraar logopediewetenschap) en uitgevoerd door Jenta Sluijmers, Lotte Versteegde en Inge Zoutenbier, allen logopedisten en Masters of Science. Drs. Ingrid Singer (junior onderzoeker) coördineerde het onderzoeksproject.

Doel en definitie evidence summaries

De NVLF hanteert de volgende definitie van een evidence summary:

Een evidence summary vormt een samenvatting van wetenschappelijke evidentie en gaat in op de vraag hoe goed logopedische behandeling en begeleiding werkt bij verschillende stoornissen. Deze samenvattingen zijn geschreven voor logopedist, patiënt en familie, verwijzers, mantelzorgers en zorgverzekeraars om een indruk te krijgen van de effectiviteit van logopedie.

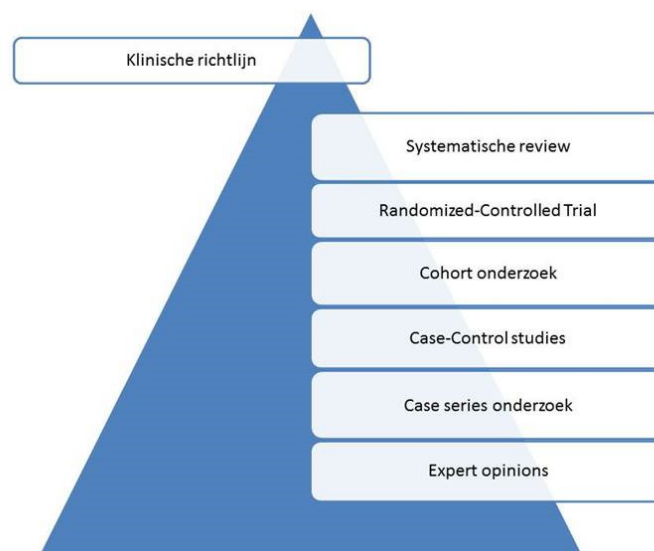
Het doel van de evidence summary is het verspreiden van kennis over de effectiviteit van het logopedisch handelen onder de beroepspraktijk, patiënt en stakeholders. De evidence summary is beknopt en ook goed leesbaar voor personen zonder voorkennis op het gebied van logopedie.

¹ Zoutenbier, I., Versteegde, L., Sluijmers, J., Singer, I., & Gerrits, E. (2016). *Leeswijzer evidence summaries logopedische behandeling*. Document voor NVLF van Lectoraat Logopedie Hogeschool Utrecht.

Werkwijze

De overkoepelende onderzoeksvraag luidt: “Wat is het effect van de logopedische behandeling van stoornissen binnen de logopedie volgens gepubliceerde klinische richtlijnen, meta-analyses, systematische reviews en effectstudies (RCTs)?”.

Deze vraag (met betrekking tot stotteren, spraakproductiestoornissen/spraakontwikkelingsdyspraxie, afasie, specifieke taalontwikkelingsstoornissen en functionele stemstoornissen) is beantwoord door middel van systematisch literatuuronderzoek. Per stoornis is uitgewerkt welke logopedische behandelingen effectief zijn. Alleen studies met designs die hoog in de evidentiepiramide staan zijn geïnccludeerd (zie figuur 1). De onderzoeksvragen per stoornis zijn beantwoord door het uitwerken van de stappen uit een Critically Appraised Topic (CAT) (Sadigh et al., 2012). De resultaten uit de CAT zijn vervolgens vertaald in een eenvoudige samenvatting die voor iedereen te begrijpen is, de evidence summary.

Figuur 1: evidentiepiramide zoals gebruikt in het raamwerk van het evidence-based handelen (Kalf en de Beer, 2011).

Critically Appraised Topic (CAT)

De evidence summaries zijn gebaseerd op wetenschappelijk bewijs. Dit is verzameld en beoordeeld door middel van een Critically Appraised Topic (CAT). Bij iedere evidence summary hoort een CAT. De CAT geeft een systematische samenvatting van de resultaten van een beperkt aantal studies over een onderwerp uit de dagelijkse praktijk. Het doel van een CAT is om een brug te slaan tussen de onderzoeksresultaten en de dagelijkse praktijk. De CATs zijn peer-reviewed en door twee experts op het gebied van de desbetreffende stoornis becommentarieerd.

Opbouw CAT

In iedere CAT wordt eerst de aanleiding voor het onderzoek beschreven: 'Het onderbouwen van een 'evidence summary' over de effectiviteit van logopedische therapie bij een specifieke logopedische stoornis'. Daarna volgt de klinische vraag in PICO-formaat (Patiënt, Intervention, Control, Outcome). In de zoekactie staan de elektronische databases en zoekmachines vermeld (bijv. Pubmed), de zoekstrategie (zoektermen en combinaties), zoekdatum en vermelding van de literatuurverwijzingen van de geselecteerde studies. Dan volgt het resultaat van de zoekactie, waarin de gevonden studies in tabelvorm geordend worden naar de sterkte van de study designs. De studies met het hoge evidentieniveaus, zoals bijvoorbeeld een klinische richtlijn of een systematische review, worden meegenomen in de verdere uitwerking van de CAT, omdat deze evidentie bevatten met weinig kans op bias. Vervolgens zijn de studies beoordeeld met criteria uit de Cochrane beoordelingslijsten (Cochrane Netherlands, 2016). Na de kwaliteitsbeoordeling van de publicaties zijn Nederlandstalige samenvattingen geschreven van de studies met de beste evidentie. Op basis van de resultaten uit deze studies is de 'clinical bottom line' geschreven die een antwoord geeft op de algemeen geformuleerde vraag: "Wat is het effect van de logopedische behandeling van verschillende logopedische stoornissen volgens gepubliceerde klinische richtlijnen, meta-analyses, systematische reviews en effectstudies (RCTs)?".

Zoekstrategieën

Het systematisch literatuuronderzoek startte met het opstellen van zoekacties die werden ingevoerd in verschillende elektronische databases, zoals PubMed, Embase, PsycINFO, CINAHL, the Cochrane Library, ASHA, Speechbite en Google Scholar. De zoekactie is in samenwerking met een informatiespecialist samengesteld, de precieze zoekactie per database is beschikbaar als bijlage. Bij ieder literatuuronderzoek is een stroomschema gemaakt, bestaande uit vier fasen: de identificatie, de screening, de in aanmerking komende studies en de geïncludeerde studies. De stroomschema's zijn gebaseerd op het stroomschema dat is opgesteld in de 'preferred reporting items for systematic reviews and meta-analysis statement' (PRISMA-statement), opgesteld door Moher et al., 2009. Studies die werden gevonden via 'snowballing' zijn apart geteld in de stroomschema's. Ook de stroomschema's zijn beschikbaar als bijlage.

In- en exclusie

De in- en exclusiecriteria verschillen per stoornis, aangezien het aantal publicaties verschilt per stoornis. Zo zijn er bijvoorbeeld bij specifieke taalontwikkelingsstoornissen (S-TOS) veel precieze exclusiecriteria gerapporteerd, terwijl ze bij stotteren ruimer zijn genomen. Afhankelijk van de hoeveelheid beschikbare publicaties is per stoornis de periode van inclusie bepaald en beschreven. Voor elke CAT werden artikelen geëxcludeerd wanneer ze een slechte methodologische kwaliteit hadden, wanneer het onderzoek niet vergelijkbaar was met de Nederlandse situatie, wanneer er geen controlegroep aanwezig was en wanneer het onderzoek voor 2000 was gepubliceerd. Specifieke redenen voor exclusie zijn beschreven en referenties van zowel geïnccludeerde als geëxcludeerde studies zijn vermeld in de verslagen van de CAT's.

Kwaliteitsbeoordeling

Een kwaliteitsbeoordeling (appraisal) vond plaats met behulp van een gestandaardiseerd instrument zoals een Cochrane beoordelingslijst passend bij het design van de studie. Afhankelijk van de inclusiecriteria kon het gebeuren dat een publicatie niet voldeed aan een bepaald kwaliteitsniveau en alsnog werd geëxcludeerd, De kwaliteitsbeoordeling vond plaats door één persoon.

Evidence summaries

Per stoornis is een evidence summary geschreven. De evidence summary bestaat uit één of enkele pagina's waarop de wetenschappelijke evidentie uit de CAT op een eenvoudige manier (B1 taalniveau, Rethans (2014)) is samengevat. In de evidence summary staat omschreven wat de stoornis inhoudt, hoe vaak de stoornis voorkomt, wat de oorzaken en de gevolgen van de stoornis zijn en of logopedische behandeling (en zo mogelijk welke behandeling) werkt bij personen met de stoornis.

Algemene beperkingen van de CATs

De literatuurstudies zijn systematisch uitgevoerd en zo nodig aangevuld door sleutelpublicaties genoemd door experts. Toch is het mogelijk dat bepaalde publicaties zijn gemist. Ook is het mogelijk dat studies niet zijn meegenomen vanwege de taalrestricties (alleen Engelse en Nederlandstalige studies zijn geïnccludeerd). Dat de studiesselectie en kwaliteitsbeoordeling heeft plaatsgevonden door één persoon (in tegenstelling tot twee personen zoals gangbaar is bij systematic reviews) kan de resultaten mogelijk beïnvloed hebben.

Referenties

Cochrane Netherlands. (2016). Beoordelingsformulieren en andere downloads. Verkregen op 30 maart 2015, via <http://netherlands.cochrane.org/beoordelingsformulieren-en-andere-downloads>.

Kalf, H. & Beer, de D. (2011). *Evidence-based logopedie, logopedisch handelen gebaseerd op wetenschappelijke evidentie*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

- Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J., Altman, D.G., & the PRISMA group. (2009). Preferred reporting items for systematic reviews and meta-analysis: the PRISMA-statement. *Annals of Internal Medicine*, 151(4), 264-269.
- Rethans, F. (2014). Schrijven op B1-niveau: zin, onzin en 4 tools op een rijtje. Verkregen op 24 februari 2016, via <http://dekrachtvancontent.nl/webredactie/zin-en-onzin-van-schrijven-op-b1-niveau/>.
- Sadigh, G., Parker, R., Kelly, A.M., & Cronin, P. (2012). How to write a critically appraised topic (CAT). *Academic Radiology*, 19, 872-888